

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI SEISUKOHT
NILO JÄÄSKINEN
esitatud 16. detsembril 2014¹¹

Kohtuasi C-498/14 PPU

RG
versus
SF

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Cour d'appel de Bruxelles (Belgia))

Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus vanemliku vastutuse valdkonnas – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artikli 11 lõiked 7 ja 8 – Laps, kelle alaline elukoht on ühes liikmesriigis ja kes on ebaseaduslikult viidud teise liikmesriiki – 25. oktoobri 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 kohane tagasitoomisest keeldumise otsus, mis on tehtud selles teises liikmesriigis – Päritoluliikmesriigi õigusnormid, mis jätavad ainupädevuse spetsialiseerunud kohtule, et otsustada selle üle, millist edasist käiku sellisele otsusele anda – Selle mõju pooleliolevale sisulisele menetlusele ühes teises siseriiklikus kohtus, kes lahendab küsimust vanemlikust vastutusest lapse suhtes

I. Sissejuhatus

1. Cour d'appel de Bruxelles (Belgia) esitas taotluse tõlgendada eelotsuse kiirmenetluses nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000² (edaspidi „Brüsseli II A määrus”), artikli 11 lõikeid 7 ja 8.

2. See taotlus on esitatud kohtuasjas, mille poolteks on Belgias elav Briti kodanik ja Poolas elav Poola kodanik ning milles on küsimus vanemlikust vastutusest nende ühise lapse suhtes; see laps elas hetkel, kui esimest korda Belgia kohtusse pöörduti, alaliselt Belgias, enne kui ema viis ta ebaseaduslikult ära Poolasse. Järgnevaid otsuseid teinud Belgia kohtud leidsid, et neil on rahvusvaheline kohtualluvus seda vaidlust lahendada; Poola kohtud, kelle poole ema hiljem pöördus, ei ole seda kohtualluvuse deklaratsiooni kahtluse alla seadnud.

3. Samal ajal vanemliku vastutuse küsimuses algatatud menetlustega esitas isa ka nõude lapse tagasitoomiseks vastavalt Haagis 25. oktoobril 1980 allkirjastatud lapseröövi tsiviilõiguslikke küsimusi käsitlevale rahvusvahelisele konventsioonile³ (edaspidi „1980. aasta Haagi konventsioon”). Poola kohus jättis selle taotluse rahuldamata, mida erandkorras võimaldab selle konventsiooni artikkel 13 koostoimes Brüsseli II A määruse artikliga 11.

1 Algkeel: prantsuse.

2 ELT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243.

3 Kättesaadav veebilehel: <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt28fr.pdf>.

4. Seejärel pöördus isa Belgia kohtusse, kellel on siseriiklike menetluseeskirjade kohaselt eripädevus, et hinnata küsimust lapse hooldusõiguse kohta pärast viidatud tagasitoomisest keeldumise otsust. Nende eeskirjade kohaselt on sellise kohtusse pöördumise tagajärjeks, et teistes Belgia kohtutes peatatakse mis tahes muu menetlus, mis puudutab vanemlikku vastutust selle lapse suhtes (siinses asjas eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleliolev menetlus).

5. See kohus küsib Euroopa Kohtult, kas Brüsseli II A määruse artikli 11 lõiked 7 ja 8 keelavad liikmesriigil⁴ võtta vastu selliseid sisemise pädevuse jaotamise eeskirju, mis viivad esiteks ühe spetsialiseerunud kohtu eelistamiseni, kui teises liikmesriigis on tehtud lapse tagasitoomisest keeldumise otsus, ja teiseks ajutiselt kõigi menetluste peatamiseni, mis on juba algatatud muus siseriiklikus kohtus, kellel on pädevus teha asjas sisuline lahend.

II. Õiguslik raamistik

A. 1980. aasta Haagi konventsioon

6. Kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on ühinenud 1980. aasta Haagi konventsiooniga, mis jõustus 1. detsembril 1983.

7. Konventsiooni artiklis 1 on märgitud, et selle eesmärgid on „tagada osalisriiki õigusvastaselt viidud või osalisriigis kinni hoitava lapse viivitamatu tagasitoomine tema hariliku viibimiskoha riiki” ning „osalisriigi seaduste alusel võimaldada last hooldada ja külastada teises osalisriigis”. Selle artiklis 3 on määratletud, millistel tingimustel on selle konventsiooni kohaselt lapse äraviimine või kinnihoidmine õigusvastane.

8. Konventsiooni III peatükis asuvas artikli 12 „Lapse tagasitoomine” lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui lapse äraviimine või kinnihoidmine on õigusvastane artikli 3 järgi ja kohtu- või haldusmenetluse alguseks lapse asukohariigis on lapse õigusvastasest äraviimisest või kinnihoidmisest möödunud alla aasta, nõuab asjaomane asutus lapse viivitamatut tagastamist”.

9. Artikli 13 lõike 1 punktis b on sätestatud, et „[s]õltumata eelmises artiklis sätestatust ei ole taotluse saanud riigi kohus või haldusasutus kohustatud tegema otsust lapse tagastamise kohta], kui lapse tagastamisele vastu vaidlev füüsiline või muu isik või asutus tõendab, et [...] lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil võib lapse asetada ebakindlasse olukorda”.

B. Brüsseli II A määrus

10. Brüsseli II A määruse põhjendused 12, 17, 18 ja 33 on sõnastatud järgmiselt:

„(12) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha liikmesriigil, välja arvatud teataval lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.

[...]

⁴ Vastavalt Brüsseli II A määruse põhjendusele 11 ja artikli 2 punktile 3 tuleb „liikmesriigi” all mõista kõiki liikmesriike, välja arvatud Taani, Kuningriik.

(17) Lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral tuleks viivitamatult saavutada lapse tagastamine ja sel eesmärgil kohaldatakse jätkuvalt [...] 1980. aasta Haagi konventsiooni, mida täiendavad käesoleva määruse sätted, eriti artikkel 11. Kohtud liikmesriigis, kuhu laps on ebaseaduslikult ära viidud või kus teda ebaseaduslikult kinni peetakse, peaksid saama konkreetsetel nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel tema tagastamist vastustada. Sellise otsuse võiks asendada selle liikmesriigi kohtu hilisema otsusega, kus oli lapse alaline elukoht enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist. Kui see otsus sisaldab lapse tagasitoomist, peaks tagasitoomine toimuma, ilma et liikmesriigis, kuhu laps on ära viidud või kus teda kinni peetakse, oleks otsuse tunnustamiseks ja täitmisele pööramiseks vaja erimenetlust.

(18) Kui kohus on otsustanud jätta laps 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 alusel tagasi saatmata, peaks ta sellest teatama pädevale kohtule või keskasutusele liikmesriigis, kus laps alaliselt elas enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist. Kui viimati nimetatud liikmesriigi kohtus ei ole hagi esitatud, peaks see kohus või keskasutus sellest osapooltele teatama. See kohustus ei tohiks keskasutust takistada sellest teatamast ka asjaomastele ametivõimudele vastavalt siseriiklikule õigusele.

[...]

(33) Käesolevas määruses tunnustatakse põhiõigusi ja peetakse kinni Euroopa Liidu põhiõiguste harta põhimõtetest. Eeskätt püütakse sellega tagada lapse põhiõiguste austamist, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 24.”

11. Selle määruse artikli 1 lõike 1 punktist b ja lõike 2 punktist a ilmneb, et määrust kohaldatakse „järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes: [...] vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine [...]” ja eelkõige „eestkosteoigus ja suhtlusõigus”. Brüsseli II A määruse artikli 2 punktides 7 ja 9–11 on määratletud, kuidas tuleb mõista vastavalt mõisteid „vanemlik vastutus”, „eestkosteoigus”, „suhtlusõigus” ja „ebaseaduslik äraviimine või kinnipidamine”. [Mõiste „eestkosteoigus” asemel on käesolevas seisukohas edaspidi kasutatud täpsemat vastet „isikuhooldusõigus”]–

12. Sama määruse II peatükis „Kohtualluvus” on 2. jaos artiklid 8–15, mis käsitlevad „[v]anemlik[ku] vastutus[t]”. Artikli 8 „Üldine kohtualluvus” kohaselt on liikmesriigi kohtutel pädevus neis asjus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis. Artiklis 10 „Kohtualluvus lapseröövi korral” on märgitud, et lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse alaline elukoht vahetult enne äraviimist või kinnipidamist, oma pädevuse, kuni laps on saanud alalise elukoha teises liikmesriigis vastavalt selles artiklis kitsalt määratletud tingimustele.

13. Määruse artikkel 11 „Lapse tagasitoomine” sätestab:

„1. Kui isik, institutsioon või muu organ, kellel on [isikuhooldusõigus], taotleb liikmesriigi pädevatelt asutustelt kohtuotsuse [1980. aasta] Haagi konventsiooni [...] alusel, et saavutada lapse tagasitoomist, kes on ebaseaduslikult ära viidud või kinni peetud liikmesriigis, mis ei ole see liikmesriik, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas, kohaldatakse lõikeid 2–8.

[...]

3. Kohus, kellele on esitatud lõikes 1 nimetatud lapse tagasitoomise taotlus, tegutseb taotluse menetlemisel kiiresti, kasutades kõige kiiremat siseriiklikus õiguses sätestatud korda.

[...]

4. Kohus ei saa keelduda lapse tagasitoomisest 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 [punkti] b alusel, kui ta on kindlaks teinud, et lapse kaitseks pärast tema tagasitoomist on tehtud piisavad korraldused.

[...]

6. Kui kohus on teinud tagasitoomisest keeldumise otsuse 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 kohaselt, peab kohus viivitamatult otse või oma keskasutuse kaudu edastama tagasitoomisest keeldumise otsuse ja kõigi asjakohaste dokumentide koopiad [...] siseriikliku õigusega määratud pädevale kohtule või keskasutusele liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas. [...]

7. Kui üks osapooltest ei ole juba pöördunud kohtusse liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas, peab lõikes 6 nimetatud teabe saanud kohus või keskasutus sellest osapooltele teatama ja kutsuma neid vastavalt siseriiklikule õigusele esitama kohtule oma seisukoht kolme kuu jooksul alates teatamise kuupäevast, et kohus saaks lapse [isikuhooldusõiguse] küsimuse läbi vaadata.

Ilma et see piiraks käesolevas määruses sisalduvate kohtualluvust käsitlevate eeskirjade kohaldamist, lõpetab kohus menetluse, kui talle pole tähtjaks seisukohti esitatud.

8. 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 kohasest tagasitoomisest keeldumise otsusest olenemata on iga hilisem lapse tagasitoomist nõudev otsus, mille teeb vastavalt käesolevale määrusele pädev kohus, täitmisele pööratav vastavalt III peatüki 4. jaotisele lapse tagasitoomise tagamiseks.”

C. Belgia õigusnormid

14. Belgia kohtute seadustiku (*Code judiciaire*) artikkel 1322i, mis lisati sinna 10. mai 2007. aasta seadusega⁵ ja mida muudeti 30. juuli 2013. aasta seadusega⁶, on sõnastatud järgmiselt:

„§ 1. Välismaal tehtud otsus lapse tagasitoomisest keeldumise kohta ja sellele lisatud dokumendid, mis on [Brüsseli II A] määruse artikli 11 [lõike] 6 alusel edastatud keskasutusele, saadetakse tähtkirjaga selle apellatsioonikohtu asukohas asuva esimese astme kohtu kohtusekretärile, mille tööpiirkonnas laps vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas.

§ 2. Niipea, kui dokumendid kätte saadakse ja hiljemalt kolme tööpäeva jooksul teatab kohtusekretär kohtudokumentidega pooltele ja prokuratuurile [Brüsseli II A] määruse artikli 11 [lõikes] 7 toodud teabe. Kohtudokument sisaldab järgmisi andmeid: [...] kutse pooltele esitada kohtukantseleile kolme kuu jooksul alates teatamisest oma nõuded. Nende nõuete esitamine on samaväärne esimese astme perekonnakohtu poole pöördumisega.

[...]

§ 4. Perekonnakohtu poole pöördumine peatab menetlused, mis on algatatud kohtutes, kes lahendavad vaidlust vanemliku vastutuse küsimuses või seotud vaidlusi.

[...]

5 Vt artikkel 11 10. mai 2007. aasta seaduses, millega rakendatakse nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, Luxembourgi 20. mai 1980. aasta Euroopa konventsiooni laste eestkoste ja laste eestkoste taastamisega seotud otsuste tunnustamise ja täitmise kohta ning Haagi 25. oktoobri 1980. aasta lapseröövi tsiviilõiguslike küsimusi käsitlevat rahvusvahelist konventsiooni (*Moniteur belge*, 21.6.2007, lk 34264), mis jõustus 1. juulil 2007.

6 Seadus, millega luuakse perekonna- ja noortekohus (*Moniteur belge*, 27.9.2013, lk 68429), mis jõustus 1. septembril 2014.

§ 6. Otsus, mis tehakse [Brüsseli II A] määruse artikli 11 [lõike] 8 alusel lapse hooldusõiguse küsimuses, võib ühe poole taotlusel puudutada ka suhtlusõigust, juhul kui selle otsusega antakse korraldus laps Belgiasse tagasi tuua.

[...]”.

15. Sama seadustiku artiklis 633f, mida on muudetud 30. juuli 2013. aasta seadusega, on lisaks sätestatud, et „[s]elle apellatsioonikohtu asukohas asuv perekonnakohus, mille tööpiirkonnas laps enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas, on ainsana pädev tegema otsust artiklis 1322i osundatud taotluste kohta.”

III. Põhikohtuasi, eelotsuse küsimus ja menetlus Euroopa Kohtus

16. Põhikohtuasi puudutab last, kes sündis 21. detsembril 2011 Poolas; tema isa on Briti kodanik, kes on alates 1986. aastast elanud Belgias, ja ema on Poola kodanik, kes elab hetkel Poolas; vanemad ei ole omavahel abielus.

17. 2012. aasta juulis või augustis, kui laps oli umbes 7 kuu vanune, asus ta koos emaga elama Brüsselisse. Terve Belgias elamise aja jooksul elas laps oma emaga, kuid kohtus regulaarselt isaga.

18. 2013. aasta augustis ja septembris osalesid pooled kohalikus vahendusmenetluses, et leppida kokku lapse elukoha jagamise küsimuses, kuid selle menetluse lõppedes mingit kokkulepet ei sõlmitud.

19. 16. oktoobril 2013 lahkus ema koos lapsega Poolasse, kusjuures tundus, et tal oli kavatsus sinna elama jääda, ilma et ta oleks saanud isalt eelneva nõusoleku.

20. 18. oktoobril 2013 pöördus isa Tribunal de la jeunesse de Bruxelles'i (Brüsseli noortekohus)⁷ poole, et see kohus võtaks eelkõige seisukoha vanema hooldusõiguse teostamise korra ja lapse elukoha ajutise määramise õiguse kohta.

21. Lisaks pöördus isa 23. oktoobril 2013 Tribunal de première instance de Bruxelles'i (Brüsseli esimese astme kohus) esialgse õiguskaitse üle otsustava kohtuniku poole taotlusega, et esialgse õiguskaitse korras ja kiireloomuliselt määrataks lapse teiseks elukohaks igal teisel nädalavahetusel isa elukoht. Hiljem, kui ta sai aru, et ema lahkumine koos lapsega oli püsiv, muutis ta oma nõudeid.

22. Samal ajal vanemlikku vastutust käsitlevate erinevate menetlustega⁸ pöördus isa 20. novembril 2013 Belgia keskasutuse poole, nõudes lapse viivitamatut tagasitoomist Belgiasse vastavalt 1980. aasta Haagi konventsioonile.

23. Tribunal de première instance de Bruxelles'i esialgse õiguskaitse üle otsustav kohtunik jättis 19. detsembri 2013. aasta määrusega rahuldamata ema poolt esitatud vastuväite rahvusvahelise kohtualluvuse puudumisest ja rahuldas isa esitatud viimased nõuded, andes isale esialgse õiguskaitse korras õiguse ainsana teostada vanema hooldusõigust ja määrata lapse peamine elukoht.

24. 13. veebruari 2014. aasta otsusega tuvastas Płoński (Poola) piirkondlik kohus, et ema oli lapse ebaseaduslikult ära viinud ja et tema alaline elukoht oli enne seda äraviimist olnud Belgias; kuid see kohus rakendas viidatud konventsiooni artikli 13 lõike 1 punktis b toodud erandit ning jättis siiski rahuldamata isa esitatud taotluse lapse tagasitoomiseks.

⁷ See nimetus kehtis enne eespool mainitud 30. juuli 2013. aasta seadusega tehtud reformi (vt käesoleva seisukoha 6. joonealune märkus).

⁸ Eelotsusetaotlusest ilmneb, et peale isa poolt Belgia kohtutes algatatud menetluste, milles paluti otsustada vanemliku vastutuse üle lapse suhtes, on ka ema pöördunud Poola kohtute poole samal eesmärgil. Kuna viimati nimetatud menetluste sisu kirjeldamine ei ole eelotsuse küsimusele vastamiseks vajalik, ei mainita neid käesolevas seisukohas. Tuleb siiski rõhutada, et kuna tuvastati, et kõige esimesena pöörduti Belgia kohtusse, kes oli tunnistanud oma rahvusvahelist pädevust, siis tunnistasid Poola kohtud, et neil ei ole selles küsimuses pädevust.

25. Tribunal de la jeunesse de Bruxelles tunnistas 26. märtsi 2014. aasta otsuses, et tal on rahvusvaheline kohtualluvus lahendada vanemliku vastutuse sisuline küsimus, lükates tagasi ema vastuväited, mis tuginesid Brüsseli II A määruse artiklile 15.⁹ Sisulises küsimuses otsustas see kohus esialgse õiguskaitse korras, et vanema hooldusõigust teostavad mõlemad vanemad koos; et lapse peamine elukoht on ema elukoht ja et isal on teisene õigus elukohta ajutiselt määrata – vastavalt igal teisel nädalavahetusel –, kusjuures ta peab ise selleks Poolasse minema.

26. Kui Belgia keskasutus oli 10. aprillil 2014 saanud Poola keskasutuselt koopia 13. veebruari 2014. aasta tagasitoomisest keeldumise otsusest ja sellega seotud dokumentidest, esitas Belgia keskasutus selle toimiku Tribunal de première instance francophone de Bruxelles'i (Brüsseli prantsuskeelne esimese astme kohus) kantseleile. Pooltel paluti esitada oma märkused, et see kohus saaks hinnata lapse isikuhooldusõiguse küsimust vastavalt Brüsseli II A määruse artikli 11 lõikele 7 ja Belgia kohtute seadustiku artiklile 1322i. Isa esitas 9. juulil 2014 nõuded ja see nõuete esitamine kujutas endast menetluse algatamist selles kohtus vastavalt viidatud artikli 1322i lõikele 2, ning tõi kaasa kõigi menetluste peatamise, mis on algatatud teistes Belgia kohtutes vanemliku vastutuse küsimuses sama lapse kohta vastavalt sama artikli lõikele 4.

27. Kuna isa oli esitanud Tribunal de la jeunesse'i 26. märtsi 2014. aasta otsuse peale apellatsioonkaebuse, siis tegi Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) 30. juuli 2014. aasta vahemääruse, mis ema suhtes tehti tagaselja ning milles kinnitati Belgia kohtu rahvusvahelist kohtualluvust teha otsus vanemlikku vastutust puudutavates küsimustes. Siiski, kuna see kohus tuvastas, et Tribunal de première instance de Bruxelles'i presidendile oli vahepeal esitatud Brüsseli II A määruse artikli 11 lõigetele 6 ja 7 tuginev taotlus, siis lükkas ta otsuse tegemise sisulistes küsimustes edasi. Ta palus Belgia keskasutusel edastada talle kogu toimik, mis oli esimese astme kohtule Belgia kohtute seadustiku artikli 1322i alusel esitatud. Jäädes ootama viidatud artikli 11 lõigetes 6–8 käsitletud menetluse tulemust, määras ta esialgse õiguskaitse korras, et ema peab isale edastama enda ja poja uue elukoha aadressi, ja tunnustas isa suhtlusõigust lapse suhtes, mida saab kasutada Poolas. Eelotsusetaotlusest ilmneb, et ema ei järginud neid esialgse õiguskaitse meetmeid.

28. Pärast eespool viidatud 30. juuli 2013. aasta seaduse jõustumist 1. septembril 2014, anti menetlus, mis oli algatatud pärast Poolas tehtud tagasitoomisest keeldumise otsust Tribunal de première instance de Bruxelles'i presidendi juures, üle uuele Tribunal de la famille de Bruxelles'ile (Brüsseli perekonnakohus).¹⁰ 8. oktoobri 2014. aasta lõpliku otsusega anti asi isa taotlusel üle Cour d'appel de Bruxelles'ile, kuna „enne lapse ebaseaduslikku äraviimist Brüsseli II A määruse artikli 11 lõike 7 tähenduses oli [isa] algatanud menetlused Belgia kohtutes ning kuna asja sisuline arutamine on pooleli [selles apellatsioonikohtus]”.

9 Selles artiklis on märgitud, et erandina ja seal esitatud tingimuste alusel võivad liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, kohtuasja üle viia teise liikmesriigi kohtusse, millel on asja arutamiseks paremad võimalused ja kui see on lapse paremates huvides.

10 Vt käesoleva seisukoha 6. joonealune märkus ja viidatud seaduse artikkel 232.

29. Siiski leidis Cour d'appel de Bruxelles, et Belgia kohtute seadustiku artikli 1322i sisu arvestades ei saanud ta järeldada, et tema poole on kehtivalt pöördutud selle üleviiva kohtuotsusega.¹¹ Kuna see kohus kahtles, kas need siseriiklikud normid on kooskõlas Brüsseli II A määrusega ja kas tal seega on pädevust põhikohtuasjas otsust teha, otsustas ta 7. novembri 2014. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. novembril 2014, menetluse peatada¹² ja esitada järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [Brüsseli II A määruse] artikli 11 lõikeid 7 ja 8 võib tõlgendada nii, et need ei võimalda liikmesriigil:

- eelistada vanemapoolse röövimise olukordades nendes [õigusnormides] ette nähtud menetluse puhul kohtute spetsialiseerumist isegi siis, kui mõnes kohtus on juba pooleli menetlus lapse suhtes teostatava vanemliku vastutuse sisulises küsimuses;
- võtta kohtult, milles on juba pooleli menetlus lapse suhtes teostatava vanemliku vastutuse sisulises küsimuses, pädevust teha otsus lapse isikuhooldusõiguse küsimuses, kuigi ta on nii rahvusvaheliselt kui ka siseriiklikult pädev tegema otsust lapse suhtes teostatava vanemliku vastutuse küsimustes?”

30. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palus esimese võimalusena rakendada Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 107 sätestatud eelotsuse kiirmenetlust, ja teise võimalusena selle kodukorra artiklis 105 sätestatud kiirendatud menetlust. Pädev koda otsustas 18. novembril 2014 kohtuasja lahendada kiirmenetluses.

31. Euroopa Kohtule esitasid kirjalikke märkusi Belgia valitsus ja Euroopa Komisjon, kes osalesid 11. detsembri 2014. aasta kohtuistungil.

IV. Analüüs

A. Sissejuhatus

32. Esmalt pean vajalikuks piiritleda käesoleva eelotsusetaotluse, et tuua välja asjaolud, mis on tõendatud, ja need, mis tekitavad eelotsusetaotluse esitanud kohtule raskusi.

33. Võrreldes eelmiste juhtumitega, mis on Euroopa Kohtule esitatud, on see juhtum eripärane seetõttu, et see tugineb pädevuse konfliktile kohtute vahel, mis ei ole erinevates liikmesriikides, vaid asuvad samas liikmesriigis.¹³ Toimikust ilmneb nimelt, et Poola kohtud ei vaidlustanud Belgia kohtute hinnangut, et Belgia kohtutel on vanemliku vastutuse küsimuses rahvusvaheline kohtualluvus,¹⁴ vastavalt Brüsseli II A määruse artiklitele 8 ja 10, lähtudes lapse alalisest elukohast hetkel, kui kohtusse pöörduti, ja enne ebaseaduslikuks loetud äraviimist.

11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et Belgia õigusnormide kohaselt saaks tema lahendada Brüsseli II A määruse artikli 11 lõikes 6 ja 7 käsitletud menetlust üksnes siis, kui üks menetluse pooltest esitaks nimetatud kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse.

12 Eelotsusetaotluses täpsustab Cour d'appel de Bruxelles, et praegu ei ole tarvis muuta esialgse õiguskaitse meetmeid, mis puudutavad isa suhtlusõigust, mille see kohus oli määranud oma 30. juuli 2014. aasta vahemääruses, ja mis on vahetult täitmisele pööratavad Poolas vastavalt Brüsseli II A määruse artikli 41 alusel väljastatud sellekohasele tõendile.

13 Siiski ei ole see pelgalt siseriiklik probleem, kuna see puudutab Brüsseli II A määruse sätete tõlgendamist, millest tulenevalt on kas üks või teine Belgia kohus pädev tegema otsust piiriülest laadi vaidluses, mitte aga siseriiklikus vaidluses (vt analoogia alusel asjaolusid, mille põhjal tehti kohtuotsused C (C-435/06, EU:C:2007:714) ja A (C-523/07, EU:C:2009:225)).

14 Vt käesoleva seisukoha 8. joonealune märkus.

34. Selle viimase punkti kohta märkin, et vaidlust ei ole ka selles, et käesolevas asjas on rikutud isa isikuhooldusõigust, mis tulenes selle määruse artikli 2 punktide 9 ja 11 tähenduses¹⁵ seaduse alusel saadud õigusest, arvestades, et ühtegi kohtuotsust ei olnud selle kohta tehtud hetkel, kui ema lapse Poolasse viis.¹⁶

35. Lisan, et vaatamata ebaseaduslikule äraviimisele ei ole kuni praeguseni sisulisi otsuseid teinud Belgia kohtud olnud põhimõtteliselt vastu sellele, et lapse peamine elukoht on ema elukohas,¹⁷ kuid siiski tuleb märkida, et isa arvates on pärast nende otsuste tegemist ilmnunud uued asjaolud, näiteks see, et ema on hetkel vastu mis tahes otsesele suhtlemisele isa ja lapse vahel. Seevastu keeldus Poola kohus rahuldama isa taotlust lapse tagasitoomiseks Belgiasse, tuginedes 1980. aasta Haagi konventsioonile, mida on täiendatud Brüsseli II A määruse sätetega.¹⁸

36. Käesolev taotlus viidatud määruse artikli 11 lõigete 7 ja 8 tõlgendamiseks on esitatud nimelt selle tagasitoomisest keeldumise otsuse raamistikus. Sellega seoses esitab siseriiklik kohus Euroopa Kohtule kahest osast koosneva küsimuse, mis puudutab sisuliselt selle liikmesriigi, kus oli lapse alaline elukoht enne tema äraviimist, kohtute hulgas siseriikliku õigusnormiga selle kohtu kindlaksmääramist, keda loetakse pädevaks otsustama, millist edasist käiku sellisele otsusele anda.

37. Selle küsimuse esimene osa on seotud sellega, kas need sätted lubavad liikmesriigil otsustada sellega seoses pädevate kohtute spetsialiseerumise kasuks, sealhulgas juhul, kui selle riigi teises kohtus on juba pooleli menetlus, mille ese on vanemlik vastutus ebaseaduslikult ära viidud lapse suhtes. Jaatava vastuse korral puudutab küsimuse teine osa seda, mis ulatusega on sellise spetsialiseerunud kohtu pädevus, et määrata kindlaks eelkõige seda, kas liikmesriigi õigusnormid võivad ette näha, et sellise kohtu poole pöördumine toob kaasa kõikide teiste nimetatud esemega menetluste peatamise, mis selles riigis on pooleli.

38. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub taotluse esitatud sätete sellise tõlgenduse poole, mis ei soosi kahe võimaluse olemasolu, siis Belgia valitsus ja komisjon kaitsevad vastupidist teesi. Leian, et viimati mainitud seisukoht on õige, lähtudes Brüsseli II A määruse viidatud sätete teleoloogilisest tõlgendusest.

B. Euroopa Kohtule esitatud probleemistik

1. Asjaomases liidu õiguses kehtestatud kord

39. Käesoleva otsuse põhiprobleemistiku paremaks mõistmiseks tuleb esmalt tuvastada võtmelemendid Brüsseli II A määruse artikliga 11 ette nähtud erikorras, mis on mõeldud lapse viivitamatuks tagasitoomiseks riiki, kus ta elas enne tema ebaseaduslikku äraviimist. Selle alusel vastu võetud korra eesmärk on tugevdada liikmesriikidevahelistes suhetes 1980. aasta Haagi konventsiooniga kehtestatud korra tõhusust, ehkki see konventsioon kehtib ise liidus edasi.¹⁹

¹⁵ Nende sätete sisu osas vt kohtuotsus McB. (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582).

¹⁶ Mõiste „isikuhooldusõiguse rikkumine” osas vt kohtuotsus C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, punkt 60 jj).

¹⁷ Nimelt, ehkki Tribunal de première instance de Bruxelles'i esialgse õiguskaitse üle otsustava kohtuniku 19. detsembri 2013. aasta määrus, mis teeb ajutiselt otsuse, andis isale õiguse määrata see elukoht, andis Tribunal de la jeunesse de Bruxelles oma 26. märtsi 2014. aasta sisulise otsusega (mille peale on esitatud apellatsioonkaebus) selle õiguse hoopis emale; Cour d'appel de Bruxelles ei muutnud seda oma esialgse õiguskaitse meetmetega, mille ta määras oma 30. juuli 2014. aasta vahemäärusega.

¹⁸ Tuletan meelde, et Płóński piirkondlik kohus kasutas oma 13. veebruari 2014. aasta otsuses võimalust – mis on 1980. aasta Haagi konventsiooni artikliga 13 erakorraliselt antud – teha erand selle konventsiooni artiklis 12 ette nähtud lapse viivitamatu tagasitoomise põhimõttest.

¹⁹ Vt Brüsseli II A määruse põhjenduse 17 esimene lause, samuti kohtuotsus Rinau (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, punkt 66); minu seisukoht arvamusele 1/13 (EU:C:2014:2292, punkt 84 jj) ja arvamus 1/13 (EU:C:2014:2303, punkt 77 jj).

40. Artikli 11 lõikes 1 on märgitud, et kui laps on ebaseaduslikult ära viidud teise liikmesriiki või seal ebaseaduslikult kinni peetud, võib üks isikutest, kellel on isikuhooldusõigus, taotleda selle liikmesriigi pädevatelt asutustelt lapse tagasitoomist 1980. aasta Haagi konventsiooni alusel. Brüsseli II A määruse põhjenduses 17 on märgitud, et kohtud liikmesriigis, kuhu laps on ära viidud, „peaksid saama konkreetsetel nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel tema tagastamist vastustada”. See kehtib eelkõige siis, kui „lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi”, nagu on märgitud selle konventsiooni artikli 13 punktis b. Siiski ilmneb artikli 11 lõigetest 3–5, et lapse viivitamatu tagasitoomine on reegel ja sellest keeldumine peab jääma erandiks. Seega ei kujuta Brüsseli II A määrusega kehtestatud süsteemis – erinevalt konventsioonist tulenevast süsteemist – nende kohtute keeldumine endast süstemaatiliselt veel tagasitoomist puudutava menetluse lõppu.

41. Kui Brüsseli II A määrukses esitatud piirangutele vaatamata tehakse tagastamisest keeldumise kohtuotsus, siis lisab määrus sellele ühe piirangu, mis on esitatud määruse põhjenduses 17, mille kohaselt võiks „[s]ellise otsuse [...] asendada selle liikmesriigi kohtu hilisema otsusega, kus oli lapse alaline elukoht enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist”. Lapse tagasitoomisest keeldumise kohtuotsus on teatavas mõttes vaid kaitsemeede, mis on võetud ettevaatusabinõuna,²⁰ ja tugineb kaalutlusele, et laps seataks ohtu, kui ta toodaks tagasi riiki, millest ta ebaseaduslikult ära viidi. Siiski on määruse artikli 8 kohaselt just selle riigi kohtud põhimõtteliselt pädevad, et teha sisuline otsus vanemlikust vastutusest lapse suhtes, mistõttu on ka ette nähtud, et neile jääb sellisel juhul „viimane sõna”²¹, eriti mis puudutab lapse isikuhooldusõigust, erinevalt sellest, mis on ette nähtud 1980. aasta Haagi konventsioonis.

42. Lisan, et Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutas, et Euroopa Kohtu praktikast ilmneb, et Brüsseli II A määruse raames peab alalise elukoha järgse liikmesriigi kohus kaitsma poolte põhiõigusi.²² See tähendab eelkõige, et nad peavad kaitsma lapse huve, mis ei kattu tingimata vanemate huviga, vastavalt Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 8; samas olgu täpsustatud, et selle artikliga riikidele pandud kohustusi tõlgendatakse rahvusvahelise lapseröövi valdkonnas 1980. aasta Haagi konventsiooni nõuete alusel.²³

43. Et võimaldada lapse olukorra uut läbivaatamist kõigi asjassepuutuvate asjaolude alusel, paneb Brüsseli II A määruse artikli 11 lõige 6 lapse asukohariigi kohtule, kes tegi tagasitoomisest keeldumise otsuse selle konventsiooni artikli 13 alusel, esiteks teatama sellest „pädevale kohtule või keskasutusele liikmesriigis, kus laps [...] alaliselt elas”²⁴, ja teiseks edastama talle viivitamatult selle otsuse ja kõigi asjakohaste dokumentide koopiaid, nagu on „siseriikliku õigusega määratud”.

44. Arvestades lõike 6 sõnastust, mille eesmärk ei ole ja mis ei võimalda kindlaks määrata seda, milline viimase liikmesriigi territooriumil asuvatest kohtutest peab olema selles sättes käsitletud teabe aadressaat, leian, et ei ole mingit kahtlust, et igal liikmesriigil on õigus siseriiklikku pädevusnormi vastu võttes määrata aadressaadiks olev siseriiklik kohus.

20 Selle kohta on ettepanekut, mille tagajärjel võeti vastu Brüsseli II A määrus ja mille komisjon esitas 3. mail 2002 (KOM(2002) 222 (lõplik), EÜT C 203 E, lk 161) puudutava „seletuskirja” jaotises „Eesmärk” märgitud, et „liikmesriik, kus viibib röövitud laps, võib anda *ajutise ettevaatusmeetme lapse mittetagasitoomise kohta*, mis omakorda asendatakse otsusega hooldusõiguse kohta, mille on teinud lapse alalise elukoha liikmesriigi kohtud” (kohtujuristi kursiiv).

21 See oluline väljend oli esitatud komisjoni 6. septembri 2001. aasta esimese ettepaneku määrusele, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud vanemliku vastutusega (KOM(2001) 505 (lõplik), EÜT C 332 E, lk 269), põhjenduses 9; selles ettepanekus oli märgitud, et „[k]ohtualluvust käsitlevad eeskirjad ei peaks välistama *meetmete* võtmist liikmesriigis, kus laps viibib, et *kaitsa teda hädaolukorras või korraldada vanemliku vastutuse teostamist; siiski peaks sisulises küsimuses pädevust omava liikmesriigi kohtutel olema viimane sõna*, sh võimalus tühistada need meetmed” (kohtujuristi kursiiv).

22 Vt Euroopa Inimõiguste Kohus, Povse vs. Austria, nr 3890/11, § 85 ja 86 (kättesaadav veebilehel: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-122449>), kohtuotsus, mis viitab kohtuotsusele Povse (C-211/10 PPU, EU:C:2010:400), mille on Euroopa Kohus varem teinud. Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutas, et hagejad oleksid võinud pärast otsust, millega määrati lapse tagasitoomine Itaaliasse, taotleda Itaalia (kus oli lapse alaline elukoht) kohtutelt nende perekonnaelu austamise põhiõiguse kaitset.

23 Vt eelkõige Euroopa Inimõiguste Kohus, X. vs. Läti, nr 27853/09, § 93, § 96 ja § 100 (kättesaadav veebilehel: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-138939>).

24 Vt samuti Brüsseli II A määruse põhjendus 18, esimene lause.

45. Artikli 11 lõige 7 näeb muu hulgas ette, et kõnealuse tagasitoomisest keeldumise otsuse saanud kohus või siseriiklik keskasutus peab seejärel sellest osapooltele teatama ja kutsuma neid „vastavalt siseriiklikule õigusele” esitama kohtule oma seisukoht, „et kohus saaks lapse [isikuhooldusõiguse] küsimuse läbi vaadata”.²⁵ Selle artikli lõikest 8 koostoimes määruse põhjendusega 17 ilmneb, et vaatamata esialgsele tagasitoomisest keeldumise otsusele on iga hilisem lapse tagasitoomist nõudev otsus, mille teeb vastavalt käesolevale määrusele alalise elukoha liikmesriigi pädev kohus²⁶, iseenesest täitmisele pööratav, see tähendab ilma et liikmesriigis, kuhu laps on ära viidud, oleks otsuse tunnustamiseks ja täitmisele pööramiseks vaja erimenetlust.²⁷

46. Siiski algab viidatud lõige 7 reservatsiooniga, mille kohaselt teatamis- ja otsustamismenetlus on vajalik, „[k]ui üks osapooltest ei ole juba pöördunud kohtusse liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas”.²⁸ Analoogne, ehkki mitte küll identne sõnastus on Brüsseli II A määruse põhjenduses 18, kus täpsustatakse, et „[k]ui viimati nimetatud liikmesriigi kohtus ei ole hagi esitatud, peaks see kohus või keskasutus sellest osapooltele teatama”.²⁹ See reservatsioon peab silmas paralleelseid menetlusi viidatud liikmesriigi tasandil ning on minu arvates keskne asjaolu Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse taotluses.

2. Viidatud liidu õigusnormidest tulenevad kahtlused

47. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et vaatamata eespool tsiteeritud reservatsioonile, mis asub Brüsseli II A määruse artikli 11 lõikes 7, on Belgia õigusnormid, mille eesmärk on siseriiklikus õiguses kohaldada muude instrumentide hulgas ka seda määrust³⁰, andnud nimetatud artikli 11 lõigetes 6–8 sätestatud erimenetluse spetsialiseeritud siseriiklike kohtute ainupädevusse³¹, kusjuures sellise kohtu poole pöördumine toob kaasa kõigi menetluste peatamise, mis mõnes Belgia kohtus asjaomase lapse vanemliku vastutuse küsimuses on algatatud.³²

48. Seega tuleb vastata küsimusele, kas sellise menetluse, nagu viidi põhikohtuasjas läbi esmalt Tribunal de la jeunesse’is ja seejärel Cour d’appel de Bruxelles’is, võib samastada juba toimuva menetlusega alalise elukoha liikmesriigis, millele see reservatsiooni sõnastus viitab, ja kas seega Belgia õiguses leiduvad siseriiklikud pädevuse jaotamise normid on selle sättega kooskõlas.

25 Viidatud lõike 7 teisest lõigust ilmneb, et kui selle kohta ei ole seisukohti esitatud ette nähtud tähtajaks, peab pädev kohus menetluse lõpetama.

26 Vaatamata viidatud lõikes 8 kasutatud väljendi üldisusele, st „vastavalt [Brüsseli II A määrusele] pädev kohus”, leian põhjenduse 17 alusel, et see ei pea silmas mitte mis tahes kohut, kellel on pädevus selle määruse ükskõik millise artikli alusel, vaid pigem seda kohut, kes otsustas lapse isikuhooldusõiguse üle selle määruse artikli 11 lõigete 6–8 kohaselt.

27 Vastavalt Brüsseli II A määruse artiklis 40 jj sätestatud korrale.

28 Kohtujuristi kursiiv. [Prantsuse keeles] on kasutatud mitmust „les juridictions” [kohtud], kuna on võimalik, et selle liikmesriigi mitmes – olgu siis erineva astme või sama astme – kohtus on juba algatatud menetlused kõnealuse lapse isikuhooldusõiguse kohta, nagu oli juhtunud põhikohtuasjas.

29 Kohtujuristi kursiiv. Naasen selle küsimuse juurde käesoleva seisukoha punktis 61.

30 Vt eelnõu, mille alusel võeti vastu eespool viidatud 10. mai 2007. aasta seadus; Belgia valitsus esitas eelnõu 16. märtsil 2007 Belgia Kuningriigi esindajatekojale, dokument 51-3002/001, 2006–2007, lk 3 (kättesaadav veebilehel: <http://www.lachambre.be/FLWB/pdf/51/3002/51K3002001.pdf>).

31 Vastavalt Belgia kohtute seadustiku artiklitele 633f ja 1322i, mida on käesoleva seisukoha punktides 14 ja 15 tsiteeritud, on see menetlus reserveeritud Tribunal de première instance’ile, nüüd Tribunal de la famille, mille asukoht on selle Cour d’appel’i asukohas, mille tööpiirkonnas laps vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas.

32 Vt Belgia kohtute seadustiku artikli 1322i lõige 4.

49. Esmalt võib kõnealuses lõikes 7 toodud reservatsiooni sõnastus anda mõista – nagu vihjas ka eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et liidu seadusandja soovis säilitada selle liikmesriigi sellise kohtu pädevuse, kes juba menetleb vaidlust ebaseaduslikult äraviidud lapse kohta, isegi juhul, kui selles liikmesriigis, kus laps viibib, on tehtud otsus tagasitoomisest keeldumise kohta, ja seda vastavalt kohtualluvuse püsimise (*forum perpetuum*) põhimõttele.³³

50. Selline analüüs näib olevat võimalik, võttes arvesse Brüsseli II A määruse ettevalmistavaid materjale. Neist tuleneb ühelt poolt, et komisjon oli esialgu kavandanud sätestada, et kõigil juhtudel, kui selline tagasitoomisest keeldumise otsus on tehtud, tooks see süstemaatiliselt kaasa uue menetluse lapse hooldusõiguse kohta riigis, kus laps alaliselt elas enne tema ebaseaduslikku äraviimist,³⁴ aga teiselt poolt, et seda käsitlust ei võetud lõpuks vastuvõetud sõnastuses kasutusele, vaid Euroopa Liidu Nõukogu lisas sinna eespool viidatud reservatsiooni.³⁵

51. Lisaks, õiguskirjanduses on arvamus, et juhul kui lapse alalise elukoha liikmesriigis on juba pöördutud pädeva kohtu poole, peaks keskasutus sellele vahetult edastama teabe tagasitoomisest keeldumise otsuse kohta, ja et spetsiifiline edastamine peaks toimuma üksnes vastupidises olukorras, et saaks algatada uue menetluse pärast selle teabe edastamist huvitatud isikutele.³⁶ Seda lähenemist võib kinnitada ka „Praktiline juhend uue Brüsseli II määruse kohaldamiseks”, mille koostasid komisjoni talitused koostöös tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa kohtute võrguga liikmesriikide kohtutele, ehkki selles küsimuses on seal märgitu mitmemõtteline.³⁷

52. Vaatamata neile asjaoludele, mis külvavad teatavat kahtlust, näib mulle, et muud, eelkõige (aga mitte üksnes) teleoloogilist laadi kaalutlused langevad kokku Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikaga³⁸ ja peavad viima Brüsseli II A määruse artikli 11 lõigete 7 ja 8 täpsema tõlgenduseni kui see, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus kavandas.

33 Olen nõus komisjoniga, et olukord, kui samal ajal on algatatud menetlused *sama liikmesriigi* mitmes kohtus, erineb Brüsseli II A määruse artiklis 19 käsitletud olukorrast, mis reguleerib menetluses olevaid kohtuasju (*litispence*), „[k]ui erinevate liikmesriikide kohtutes algatatakse ühe ja sama lapse suhtes ühe ja sama alusega hagide põhjal vanemlikku vastutust käsitlev menetlus” (kohtujuristi kursiiv). Seevastu leian – vastupidi selle institutsiooni arvamusele, mis esitati kohtuistungil –, et siin silmas peetud samaaegsete menetluste ese võib olla identne, kui üks isikuhooldusõigust käsitlev otsus on tehtud lapse elukoha küsimuses ja võib seetõttu mõjutada lapse võimalikku tagasitoomist.

34 Vt komisjoni ettepaneku (KOM(2002) 222 (lõplik)) artiklid 22–24, millest sai Brüsseli II A määruse artikkel 11, ning seda ettepanekut puudutav „seletuskiri”, mis täpsustab selle artikli 24 lõike 2 kohta, et „*keskasutusel* selles liikmesriigis, kus laps alaliselt elas enne tema äraviimist või kinnipidamist, on kohustus pöörduda selle tarvis kohtusse, samas kui see võimalus on antud *kõigile vanemliku vastutuse teostajatele*” (kohtujuristi kursiiv).

35 Vt Euroopa Liidu Nõukogu eesistuja märkus 26. novembrist 2002 (nr 14733/02, lk 5 ja 6 ning lk 14 jj), milles ei ole selgelt märgitud, mis olid nõukogu liikmete kavatsused selles küsimuses. Selle märkuse punktis 17 mainitakse üksnes, et selline tagasitoomisest keeldumise otsus „on pelgalt ettevaatusabinõuna võetud meede, mitte aga sisuline otsus. Seega on vajalik suuremal osal juhtudel pöörduda hiljem selle liikmesriigi kohtusse, kus laps alaliselt elas vahetult enne tema röövimist ja kes säilitavad oma pädevuse teha *sisuline otsus*” (kohtujuristi kursiiv).

36 Vt eelkõige McEleavy, P., „The New Child Abduction Regime in the European Union: Symbiotic Relationship or Forced Partnership?”, *Journal of Private International Law*, 2005, nr 1, lk 30 ja 132. joonealune märkus; Fulchiron, H., „La lutte contre les enlèvements d'enfants”, Fulchiron, H., ja Nourissat, C. (toim), *Le nouveau droit communautaire du divorce et de la responsabilité parentale*, Dalloz, Pariis, 2005, lk 249; Pataut, E., „Commentaire de l'article 11”, Magnus, U., ja Mankowski, P. (toim), *Brussels II bis Regulation*, Sellier European Law Publishers, München, 2012, lk 142 jj, punkt 63.

37 Selle praktilise juhendi 1. juunil 2005 ajakohastatud redaktsioonis (kättesaadav veebilehel: http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_ec_vdm_et.pdf) on märgitud, et „[k]ui päritoluliikmesriigi kohus on varem kõnealust last käsitleva otsuse teinud, saadetakse dokumendid põhimõtteliselt sellele kohtule. Kui sellist otsust ei ole tehtud, saadetakse teave kohtule, kes on kõnealuse liikmesriigi õiguse kohaselt pädev” (vt lk 36, kohtujuristi kursiiv). Komisjon väidab, et väljend „põhimõtteliselt” võimaldab järeldada, et on võimalik ka erinev kord, nt saatmine spetsialiseeritud kohtule. Siiski võib järgmise lause alguses esitatud hüpotees – mida komisjon ei tsiteeri – selle analüüsi ümber lükata.

38 Euroopa Kohus on regulaarselt meelde tuletanud, et liidu õiguse sätte tõlgendamisel tuleb arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgi, mille osaks säte on (vt eelkõige kohtuotsus L, C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 38).

C. Kõnealuste siseriiklike õigusnormide vastuvõetavus

1. Kohtualluvuste koondumine spetsialiseerunud kohtutele

53. Siin tekkinud probleemi esimene aspekt on see, millises ulatuses võivad eelotsuse küsimuses viidatud Brüsseli II A määruse sätteid reguleerida siseriiklikku pädevuse jaotamist kohtute vahel selles liikmesriigis, kus ebaseaduslikult äraviidud laps alaliselt elas, kui liikmesriigis, kus see laps viibib, on tehtud kohtuotsus tagasitoomisest keeldumise kohta.

54. Sellega seoses tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et ehkki Brüsseli II A määruse eesmärk ei ole ühtlustada erinevate liikmesriikide materiaal- ja menetlusõiguse norme, ei saa selliste siseriiklike normide kohaldamine siiski kahjustada selle määruse sätete kasulikku mõju.³⁹

55. Mis puudutab määruuses esitatud pädevusnorme vanemliku vastutuse valdkonnas, sealhulgas selle määruse artikkel 11, siis ilmneb määruse põhjendusest 12, et need on kujundatud lapse huve silmas pidades. Euroopa Kohus on selle määruse sätete tõlgendamist puudutavas kohtupraktikas korduvalt rõhutanud vajadust nende reeglite tõlgendamisel „eelkõige” seda eesmärki silmas pidada.⁴⁰

56. Lisaks, põhjenduse 33 kohaselt tunnustatakse Brüsseli II A määruuses põhiõigusi ja peetakse kinni Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta”) põhimõtetest ning püütakse eeskätt tagada harta artiklis 24 sätestatud lapse põhiõiguste austamist. Selle artikli lõigetest 2 ja 3 tuleneb esiteks, et kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad eelkõige avalik-õiguslikud asutused, tuleb esikohale seada lapse huvid; ja teiseks, et igal lapsel on õigus säilitada isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga.⁴¹

57. Lapse ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist käsitlevate määruse sätete eesmärk on eelkõige pärssida vanemate tahet selliseid tegusid toime panna, võttes võimalikult omavolilt mis tahes mõju pädevuse jaotamisele ja eelistades lapse viivitamatut tagasitoomist liikmesriiki, kus ta elas enne äraviimist.⁴² See kiire menetlemise eesmärk tuleb esile eelkõige lühikestest menetlustähtaegadest, mida otsesõnu mainitakse Brüsseli II A määruse artiklis 11.⁴³

58. Artikli 11 lõigete 6–8 sõnastust arvestades on minu arvates liikmesriikidel võimalik anda spetsialiseerunud kohtule pädevus vaadata läbi – kui pool on seda taotlenud – küsimust lapse tagasitoomise ja/või hooldusõiguse küsimuses seoses nendes lõigetes 7 ja 8 ette nähtud erimenetlusega, ja seda ka siis, kui mingis kohtus on juba algatatud menetlus seoses vanemliku vastutusega lapse suhtes.

39 Vt eelkõige kohtuotsused Rinau (EU:C:2008:406, punkt 82) ja Povse (EU:C:2010:400, punkt 78).

40 Vt eelkõige kohtuotsused E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, punktid 44 ja 45); C (EU:C:2014:2268, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika) ning L (EU:C:2014:2364, punkt 48).

41 Vt sellega seoses kohtuotsused Detiček (C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punktid 53 ja 54); Aguirre Zarraga (C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, punkt 59 jj); Povse (EU:C:2010:400, punkt 64) ja McB. (EU:C:2010:582, punkt 60 jj).

42 Vt eelkõige kohtuotsused Rinau (EU:C:2008:406, punkt 52); Povse (EU:C:2010:400, punkt 43), ja C (EU:C:2014:2268, punkt 67) ning nõukogu eesistuja 26. novembri 2002. aasta teatise punktid 15 ja 16, *op. cit.*

43 Niisiis on selle artikli lõikes 3 kehtestatud, et kohus, kellele on esitatud lapse tagasitoomise taotlus, teeb põhimõtteliselt otsuse „hiljemalt kuus nädalat pärast taotluse esitamist”. Selle artikli lõikes 6 on nõutud, et seal ette nähtud teabe edastamine toimub „ühe kuu jooksul pärast tagasitoomisest keeldumise otsuse kuupäeva”. Artikli lõikes 7 on lisatud, et pooled peavad esitama oma seisukohad „kolme kuu jooksul alates [kõnealuse teabe] teatamise kuupäevast”. Praktikast ei suuda liikmesriikide kohtud alati esimest nendest tähtaegadest järgida, vastavalt komisjoni 15. aprilli 2014. aasta aruandele, mis esitati Euroopa Parlamendile, nõukogule ning majandus- ja sotsiaalkomiteele seoses määruse nr 2201/2003 (millega tunnistati kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000) rakendamisega (COM(2014) 225 final).

59. Nimelt on nendes sätetes esiteks otsesed viited liikmesriikide õigusele⁴⁴ ja teiseks on samal ajal selle sõnastus nii üldine kui ka suunatud⁴⁵, kuid mitte täpne⁴⁶, mis jätab liikmesriikidele võimaluse valida mõni oma territooriumil asuv kohus, kellel on spetsiifiline pädevus otsustada lapse isikuhooldusõiguse üle pärast tagasitoomisest keeldumise otsust.

60. Nende sätete erilist eesmärki silmas pidades näib mulle, et Brüsseli II A määruse artikkel 11 on pigem tehnilist laadi norm kui norm, millega soovitakse kindlaks määrata pädevat kohut⁴⁷, isegi kui see asub kõnealuse määruse II peatükis „Kohtualluvus”. Nimetatud artikli lõike 7a peamine eesmärk on minu arvates määrata kindlaks tagasitoomisest keeldumise otsusega seotud asjaoludest teatamise kord, et pooled saaksid kõiki asjaolusid arvestades esitada oma nõuded kohtus, kellel on pädevus vastavalt lapse alalise elukoha liikmesriigi õigusnormidele; kusjuures selle eesmärk on vältida kohtuliku vaakumi riski pärast sellist otsust, mille sisu peaks saama uuesti läbi vaadata.⁴⁸

61. Minu arvates ei kõiguta seda analüüsi lõike 7 alguses kasutatud reservatsioon. Sellega seoses tuleb rõhutada seda, kuidas nimetatud määruse põhjenduses 18 esitatud reservatsioon on eripärane, võrreldes kõnealuses lõikes esitatuga. Nimelt on selles täpsustatud, et „[k]ui viimati nimetatud liikmesriigi kohtus ei ole hagi esitatud, peaks see kohus või keskasutus sellest osapooltele teatama”.⁴⁹ Võib märkida, et vastupidi artikli 11 lõike 7 üldisemale sõnastusele, on kõnealuses põhjenduses 18 räägitud eelneva hagi esitamise korral mitte lihtsalt mis tahes kohtust lapse alalise elukoha liikmesriigis ilma täpsustusteta, vaid konkreetsest kohtust, see tähendab kohtust, millel on selles liikmesriigis pädevus saada tagasitoomisest keeldumise otsust puudutav toimik.

62. Lisan, et selline sisemise materiaalse pädevuse jaotamise ja kohtute spetsialiseerumise reegel ei kahjusta iseenesest selle määruse sätete kasulikku mõju ega ka nende sätete aluseks olevaid põhimõtteid või eesmärke, ühtlasi ei ole see tingimata vastuolus eespool viidatud kiire menetlemise eesmärgiga, ehkki see reegel võib siiski tekitada sellega seoses kahjulikku mõju vastavalt sellele, kuidas seda kasutatakse, nagu ma allpool selgitan.⁵⁰

63. Selle kohta tuleb rõhutada, et eelotsusetaotluses käsitletud Belgia õigusnormid tuginevad Brüsseli II A määrusega kooskõlas olevatele eesmärkidele. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on märkinud, et Belgia seadusandja põhjendas kohtute spetsialiseerumist ja kohtualluvuste koondumist sellega, et rahvusvahelise lapseröövi menetlus on tehniline; sooviga parandada Belgia kohtute sekkumise tõhusust ja kiirust selles valdkonnas ja kavatsusega tugevdada vahetut koostööd erinevate liikmesriikide kohtute

44 Viide „siseriiklikule õigusele” nii selles lõikes 6 (seoses tagasitoomisest keeldumise otsuse edastamisega lapse alalise elukoha liikmesriigi pädevatele asutustele) kui ka lõikes 7 (seoses sellega, millise korra alusel tuleb kõnealune teave pooltele teatavaks teha ja kuidas neid pooli peab kutsuma esitama seisukohad pädevale kohtule).

45 Kõnealuses lõikes 7 kasutatud sõnastus on üldine, kuna seal mainitakse üldiselt „koh[ut] liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist alaliselt elas” [prantsuse keeles mitmuses „les juridictions”], ja suunatud, kuna seal on kolm korda mainitud „kohut” [prantsuse keeles ainsuses määrava artikliga „la juridiction”], mis on kõnealuses lõikes 6 toodud teabe saanud ja mis peab seda menetlema, kas tehes otsuse või lõpetades menetluse (kohtujuristi kursiiv).

46 Olukord ei ole selline sätte puhul, mille eesmärk on määratleda kohtu territoriaalne pädevus viisil, mis võimaldab tuvastada liikmesriigi kindla kohtu, nagu säte, mis oli käsitluse all minu ettepanekus, kohtuasi Sanders ja Huber (C-400/13 ja C-408/13, EU:C:2014:2171, punkt 36), milles menetlus on veel pooleli ja kus oli käsitlusel „selle riigi kohtud, kus on õigustatud isiku alaline elukoht” (kohtujuristi kursiiv).

47 Viidatud artiklis 11 esitatud normide menetlusliku laadi toetuseks vt Devers, A., „Les enlèvements d’enfants et le règlement ‘Bruxelles II bis’”, Fulchiron, H. (toim), *Les enlèvements d’enfants à travers les frontières*, Bruylant, Brüssel, 2004, lk 40.

48 Sellega seoses märkis Belgia valitsus kohtuistungil minu arvates õigustatult, et „määruse artikli 11 punkti 7 keskne eesmärk on määrata kindlaks menetlus, mida järgida juhul, kui [lapse alalise elukoha] liikmesriigi üheski kohtus ei ole veel algatatud menetlust vanemliku vastutuse kohta [...], et asi läheks edasi ilma kiire menetlemise eesmärki kahjustamata. Seevastu juhul, kui juhtumi sisulises osas on tervikuna või osaliselt menetlust mõnes kohtus algatatud, [...] annab määrus liikmesriikidele ülesande määrata kindlaks, millist menetlust tuleb siseriiklikul tasandil järgida”. Komisjon nõustus selle seisukohaga, täpsustades, et viimati nimetatud juhul „ei ole poolte teavitamise kohustus sätestatud määru sees endas, vaid selle küsimuse peab lahendama siseriiklik menetlusõigus”.

49 Kohtujuristi kursiiv.

50 Vt käesoleva seisukoha punkt 68 jj.

vahel.⁵¹ Täpsustan, et sellekohane esimene samm tehti Belgia õiguses 1998. aastal, kui rakendati 1980. aasta Haagi konventsiooni, ning seda tugevdati 2007. aastal, kui rakendati Brüsseli II A konventsiooni⁵², nii et selles valdkonnas pädevate kohtute arvu vähendati 27-lt 6-le ja oli ka edasikaebamise võimalus.⁵³

64. Nagu eespool viidatud 10. mai 2007. aasta seaduse ettevalmistavates materjalides⁵⁴ otsesõnu märgiti, otsustas Belgia seadusandja „joonduda” sama tüüpi õigusaktidega, mis olid varem teistes liikmesriikides (eelkõige Prantsusmaal⁵⁵ ja Saksamaal⁵⁶) vastu võetud. Võrdleva õiguse alane uurimistöö, mis viidi läbi Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi egiidi all, kinnitab, et sellist lähenemist kasutati mitmes teises liikmesriigis.⁵⁷

65. Nagu rõhutavad Belgia valitsus ja komisjon, on selline lähenemine kooskõlas soovitud, mis käsitlevad rahvusvahelist lapseröövi puudutavate kohtuasjade koondumist piiratud arvu kohtutesse, kellele on tuttavad liidus⁵⁸ ja Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi poolt väljaantud juhised⁵⁹. Mulle näib oluline säilitada kohtute spetsialiseerumise mehhanismid, mida on viimati mainitud raamistikus välja toodud kui „häid tavaid”, kuna 1980. aasta Haagi konventsioon kui selline kehtib endiselt liikmesriikide vahel, ehkki Brüsseli II A määrus täiendab seda.⁶⁰

66. Seega leian, et Brüsseli II A määruse sätetega ei ole iseenesest vastuolus see, kui liikmesriik otsustab spetsialiseeritud kohtute kasuks, kellel on pädevus otsustada sisulisi küsimusi lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmise olukordades. Selline spetsialiseerumine ei tekita ilmselt mingit probleemi, kui pooled on algtanud vaid ühe menetluse lapse isikuhooldusõiguse kohta.

67. Seevastu tuleb veel analüüsida, kas määrusega on kooskõlas liikmesriikide õigusnormides sätestatud mehhanismid, mille eesmärk on lahendada samaaegsete menetluste küsimus. See küsimus on seotud eelkõige Belgia õiguses sätestatud eeskirjaga, mille kohaselt peatatakse kõik menetlused lapse suhtes vanemliku vastutuse asjades, mis mõnes mittespetsialiseerunud kohtus on algatatud, võttes eelkõige arvesse konkreetset mõju, mis sellel eeskirjal võib olla selliste menetluste käigule, mis peavad põhimõtteliselt viima lapse viivitamatu tagasitoomiseni tema alalise elukoha liikmesriiki.⁶¹

51 Vt käesoleva seisukoha 30. joonealuses märkuses mainitud seaduseelnõu artiklit 3 puudutav seletuskiri (eelnõu lk 44).

52 Mitu liikmesriiki kohandasid oma siseriiklikke õigusnorme, et võtta arvesse selle määruse nõudeid. Vt Boele-Woelki, K., ja González Beilfuss, C., (toim), *Brussels II bis – Its Impact and Application in the Members States*, Intersentia, Antwerpen, 2007.

53 Vt sellega seoses Belgia õigusnorme puudutav artikkel kogumikus „Dossier spécial – Concentration des compétences en relation avec la Convention de La Haye [de 1980] et d’autres instruments internationaux en matière de protection de l’enfance”, *La Lettre des Juges sur la protection internationale de l’enfant*, avaldatud Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi poolt. kd XX, suvi-sügis 2013, lk 5 ja 6 (kättesaadav veebilehel: <http://www.hcch.net/upload/newsletter/nl2013tome20fr.pdf>).

54 Vt seaduseelnõu artiklit 3 puudutav seletuskiri, *op. cit.* (eelnõu lk 44).

55 Selles küsimuses vaata Prantsuse Code de procédure civile’i (tsiviilkohtumenetluse seadustik) artiklit 1210-4 ja Code de l’organisation judiciaire français’ (Prantsuse kohtute seadustik) artiklit L. 211-12, samuti Nourissat, C., ja Devers, A., «Étude 245 – Règles de compétence en matière matrimoniale et responsabilité parentale», Canivet, G., jt (toim), *Lamy Procédures communautaires*, Paris, 2008, punkt 245–205 jj.

56 Vt Prantsuse ja Saksa õigust puudutavad artiklid kogumikus „Dossier spécial – Concentration des compétences en relation avec la Convention de La Haye [de 1980] et d’autres instruments internationaux en matière de protection de l’enfance”, *op. cit.*, vastavalt lk 16 ja lk 17 jj.

57 Vt tervikuna „Dossier spécial – Concentration des compétences en relation avec la Convention de La Haye [de 1980] et d’autres instruments internationaux en matière de protection de l’enfance”, *op. cit.*, ja eelkõige süntees, mille koostas Lortie, P., lk 2 jj, milles on täpsustatud, et kohtualluvuste koondumine viidi läbi seoses Brüsseli II A määrusega mõnes liikmesriigis, mida see uurimus puudutas; tema sõnul nimelt Saksamaal, Belgias, Bulgaarias, Küprosel, Soomes, Prantsusmaal, Ungaris, Madalmaades ja Ühendkuningriigis, ning et mõnikord oli kohtualluvus jäetud ainult ühele spetsialiseerunud kohtule, eelkõige Madalmaades ja Rootsis.

58 Vt „Praktiline juhend uue Brüsseli II määruse kohaldamiseks”, *op. cit.*, lk 28, ning aruanne „Article 11 working group – Information on national procedures”, 2013 (kättesaadav veebilehel: https://e-justice.europa.eu/content_parental_child_abduction-309-fr.do?clang=et), lk 12 jj, kus on märgitud: „[t]he following Member States appear not to have implemented concentration: Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Slovenia and Spain” [järgmised liikmesriigid ei näi olevat rakendanud koondumist: Eesti, Läti, Leedu, Poola, Sloveenia ja Hispaania].

59 Hea tava juhend seoses [1980. aasta] Haagi konventsiooniga – Teine osa – Rakendamine, 2003, lk 12 jj, ning lk 29 jj (kättesaadav veebilehel: http://www.hcch.net/index_fr.php?act=publications.details&pid=2781), milles on loetletud sellise hea tava eelised. Selle juhendi tähtsusest vaatamata sellele, et see ei ole siduv, vt eespool viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus, X vs. Läti, § 36.

60 Vt käesoleva seisukoha punkt 39.

61 Välja arvatud, kui selline tagasitoomine oleks vastuolus lapse huvidega.

2. Mittespetsialiseerunud kohtus toimuvate kõigi menetluste peatamine

68. Belgia kohtute seadustiku artikli 1322i lõikes 4 on märgitud, et kui menetlus algatatakse spetsialiseerunud kohtus, millel on pädevus teha otsus pärast ebaseaduslikult äraviidud lapse tagasitoomisest keeldumise otsust (see tähendab selle lapse varasema alalise elukoha järgne Tribunal de la famille), siis toob see menetluse algatamine viivitamatult kaasa muu menetluse peatamise, mis on algatatud kohtutes, mis lahendavad vaidlust vanemliku vastutuse küsimuses või seotud vaidlusi.

69. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult, et arvestades kiire menetlemise ja tõhususe erinevusi⁶², mis reguleerivad Brüsseli II A määruse artikli 11 lõigetes 6–8 sätestatud eeskirju, et soodustada ebaseaduslikult äraviidud lapse tagasitoomist, siis kas nende sätetega on vastuolus see, kui liikmesriigi õigusnormides on sellised menetlusreeglid.

70. Ehkki liikmesriikidel on teatud menetlusautonoomia⁶³, peavad nad siiski imperatiivselt tegutsema „[Brüsseli II A] määruse põhimõtteid ja eesmärgi järgides”, nagu tuletas meelde komisjon oma pakutud vastuses esitatud küsimusele.

71. Vastavalt Euroopa Kohtu praktikale on Brüsseli II A määruse artiklis 11 sätestatud mehhanismide ja eelkõige selle lõikes 6 sätestatud teabe edastamise eesmärk mitte üksnes tagada lapse viivitamatu tagasitoomine liikmesriiki, kus oli vahetult enne äraviimist või kinnipidamist tema alaline elukoht, vaid ka võimaldada selle riigi pädeval kohtul hinnata põhjuseid ja tõendeid, mille põhjal tehti tagasitoomisest keeldumise otsus, kuna lõppkokkuvõttes tuleb selline hinnang anda viimati nimetatud kohtul.⁶⁴

72. Cour d'appel de Bruxelles viitab erinevatele praktilistele ja õiguslikele kaalutlustele, arvestades eelkõige põhikohtuasja asjaolusid, väitmaks, et kiiruse ja tõhususe seisukohast oleks mõistlik, et lapse isikuhooldusõiguse üle peaks otsustama mitte Belgia kohtute seadustiku artiklites 633g ja 1322i määratud spetsialiseerunud kohus, vaid kohus, kes juba lahendab sisuliselt vanemliku vastutuse küsimust.⁶⁵

73. Sellega seoses ei ole vaidlust, et kohtul, kus menetlus algatati varem, võib olla parem konkreetne arusaamine asjaomase lapse olukorrast, kui ta on juba juhtumit uurinud, pooled ära kuulanud ja tal on toimikus uurimismeetmete tulemus,⁶⁶ erinevalt spetsialiseerunud kohtust, kus on menetlus algatatud hiljem. Lisaks on võimalik, et mittespetsialiseerunud kohtus menetlusel oleva vaidluse lahendus on sama kiire, kui spetsialiseeritud kohtus algatatud menetluse korral, kui siseriiklikus õiguses on sätestatud – nagu see on Belgia⁶⁷ puhul –, et kõik vanemliku vastutuse menetlused loetakse kiireloomuliseks ja menetletakse ajutise õiguskaitse korras, või on praktikas isegi kiirem, kui see kohus on juba suures osas asjaga kursis.

74. Sellises kontekstis näib olevat lapse huvidega kooskõlas, et kohus, kus menetlus algatati varem, võiks jätkata juba algatatud asja läbivaatamist ja teha otsuse nii lapse peamise elukoha kui ka sellega kaasnevate tagajärgede üle, eelkõige selle vanema suhtlusõiguse üle, kelle juures laps ei ela.

62 Vt selle kohta eelkõige käesoleva seisukoha punkt 57.

63 Vt käesoleva seisukoha punkt 54 jj.

64 Kohtuotsus Rinau (EU:C:2008:406, punktid 78–80).

65 Põhikohtuasjas oli spetsialiseerunud kohus siiski seda seisukohta jaganud, kuna Tribunal de la famille de Bruxelles, kuhu pärast tagasitoomisest keeldumise otsust pöörduti, viis asja üle Cour d'appel de Bruxelles'i, kes eelnevalt sisuliselt asja käsitles.

66 Käesolevas asjas määras Cour d'appel de Bruxelles oma eelotsusetaotluses sotsiaalse uuringu meetme isa elukeskkonnas, tegemaks eelkõige kindlaks, millistel tingimustel võiks isa vajaduse korral last majutada, ja tema võimekust kui lapsevanem.

67 Vt käesoleva seisukoha 6. joonealuses märkuses mainitud 30. juuli 2013. aasta seadus, artikli 198 lõige 2.

75. Lisaks ei vaidle Belgia valitsus Euroopa Kohtule esitatud märkustes sellele vastu. See valitsus rõhutab, et Belgia kohtute seadustiku artikli 1322i lõige 4 toob kaasa üksnes menetluse peatamise mittespetsialiseerunud kohtus, kus menetlus oli vanemliku vastutuse küsimuses juba algatatud, nagu see on ette nähtud ka teiste liikmesriikide õigusnormides.⁶⁸

76. See valitsus väidab minu arvates õigustatult, et Brüsseli II A määruse artikli 11 lõikega 7 ei ole vastuolus, kui liikmesriigi õigusnormid annavad spetsialiseerunud kohtule pädevuse teha kiirelt otsus tagasitoomise kohta, ilma et ta peaks tingimata samal ajal läbi vaatama lapse isikuhooldusõiguse küsimust, isegi kui need küsimused on üldiselt tihedalt seotud, arvestades Euroopa Kohtu praktikat.⁶⁹

77. Ta täpsustab, et Belgia õigusnormide kohaselt peab pärast tagasitoomist puudutava otsuse tegemist jätkuma hooldusõigust käsitlev sisuline menetlus, mis oli pooleli kohtus, kus menetlus oli varem algatatud – esimeses astmes või apellatsiooniasemes – ja seejärel peatatud.

78. Belgia valitsus lisab, et siinses asjas teatati tagasitoomisest keeldumise otsus spetsialiseerunud kohtule, kes oli juba teinud menetluses sisulise otsuse, mille peale oli esitatud apellatsioonkaebus, ja et see kohus leidis, et Belgia õiguses ette nähtud apellatsioonkaebuse devolutiivmõju⁷⁰ alusel on ta kohustatud viima asja üle apellatsioonikohtule⁷¹ kohe, kui üks pooltest oli selles väljendanud soovi, et see esimese astme kohus teeks otsuse terve menetluse kohta ja mitte üksnes tagasitoomise küsimuses.

79. Märgin, et käesolevas asjas tegi see spetsialiseerunud kohus nimetatud otsuse kolm kuud pärast menetluse algatamist, mille jooksul oli Cour d'appel de Bruxelles'is käimasolev menetlus peatatud.

80. Tuleb jälgida seda, et kui liikmesriigid rakendavad Brüsseli II A määrust, siis ei tekiks ohtu, et sellelt võetaks tema kasulik mõju, eelkõige kuna lapse viivitamatu tagasitoomise eesmärk oleks selle liikmesriigi õigusnormide alusel, kus oli lapse alaline elukoht enne tema ebaseaduslikku äraviimist, allutatud uuele menetlusele, mis algatati spetsialiseerunud kohtus, sõltumata sellest, mis faasis on menetlus, mis on juba algatatud selles kohtus, kellel on pädevus otsustada sisuliselt vanemliku vastutuse küsimust.⁷²

81. Euroopa Kohus on juba esile tõstnud, et „[s]elle ohuga peab veelgi enam arvestama väikelapse puhul[nagu see laps, kelle olukord oli põhikohtuasjas käsitlel], mil bioloogilist aega ei saa mõõta üldiste kriteeriumide alusel, võttes arvesse väikelapse intellektuaalset ja psühholoogilist [ülesehitust] ja selle arenemise kiirust”.⁷³ Seega oodatakse erilist hoolsust, et tagada võimalus, et laps võidakse tagasi tuua ja et ta saab heade tingimuste juures taas luua sidemed selle vanemaga, kellest ta oli lahus.⁷⁴

68 Saksa õiguses on sellises olukorras „[5. aprilli 1990. aasta föderaalne seadus, muudetud kujul] kehtestanud kohalikule kohtule kohustuse pädevusest loobuda spetsialiseerunud kohtu kasuks” (vt „Dossier spécial – Concentration des compétences en relation avec la Convention de La Haye [de 1980] et d’autres instruments internationaux en matière de protection de l’enfance”, *op. cit.*, lk 18). Prantsuse õiguses peavad samuti kohtud, mis menetlevad sama või seotud vaidlust, pädevusest loobuma selle kohtu kasuks, millel on spetsiaalselt kohtualluvus pärast tagasitoomisest keeldumise otsust (vt Code de procédure civile, artikkel 1210-9).

69 Viidates kohtuotsustele Rinau (EU:C:2008:406, punktid 63 ja 64) ning Povse (EU:C:2010:400, punkt 53), tuleb see valitsus meelde, et Euroopa Kohus on esiteks leidnud, et „[k]ui lahutamatu seotud muude määruses reguleeritud küsimustega, eelkõige eestkostõigusega, on tagasitoomisest keeldumise otsusele järgnev lapse tagasitoomist nõudev otsus täitmisele pööratav menetlusautonoomia alusel, et mitte viivitada lapse tagasitoomisega, kes on ebaseaduslikult ära viidud või kinni peetud”, ja teiseks, et „[nimetatud artikli 11 lõike 7] põhjal ei peaks järeldama, et lapse hooldusõigust käsitlev otsus on eeltingimuseks [tema] tagasitoomist nõudva otsuse tegemiseks”, kuna „selles [sättes on] ette nähtud vaid [...] kohtumenetluse lõppeesmärk, st lapse olukorra seaduslikuks muutmine” (kohtujuristi kursiiv).

70 See devolutiivmõju tähendab, et kohus, kellele on esitatud apellatsioonkaebus, saab otsustada vaidluse kõigi osade üle, ja eelkõige uute asjaolude üle, mis on ilmnenud pärast vaidlustatud kohtuotsuse tegemist, nt ühe vanema hilisem tegevus.

71 Kohtuistungil täpsustas Belgia valitsus seda seisukohta, märkides, et spetsialiseerunud kohtul on tegelikult suveräänne õigus hinnata – lähtudes eelkõige lapse huvist – seda, kas on põhjendatud poole taotlus viia üle apellatsioonikohtusse koos küsimused lapse tagasitoomisest ja tema hooldusõigusest, kohaldades reeglit, et kaasnev menetlus läheb peamise menetlusega kaasa.

72 Vt analoogia alusel kohtuotsus Rinau (EU:C:2008:406, punkt 81).

73 *Idem*.

74 Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutab samuti liikmesriigi kohtuasutuste kohustust „kasutada kõiki vajalikke vahendeid, et käsitleda hoolikalt” vanemlikku vastutust puudutavaid menetlusi seoses äraviidud lapsega ja tema tagasitoomisega, mis kuuluvad Brüsseli II A määruse kohaldamisalasse, rõhutades, et „aja möödumine võib omada pöördumatuid tagajärgi laste ja sellise vanema suhetele, kes ei ela koos nendega” (vt eelkõige Euroopa Inimõiguste Kohus, Karoussiotis vs. Portugal, nr 23205/08, § 85 jj, kättesaadav veebilehel: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-103165>).

82. Lisaks on ilmselgelt lapse huvides, et kohus, kellel on pädevus otsustada hooldusõiguse üle, on see, kellel on esiteks „kogu selleks vajalik[...] ja asjassepuutuv[...] teave[...] ja tõendid”, mis puudutavad eelkõige „lapse suhteid vanematega, ning hinnata seda, kuivõrd kumbki neist suudab lapsevanema kohustusi täita ning milline on nende isiksus”, ja teiseks „vajalikku aega neile objektiivse ja selge hinnangu andmiseks”⁷⁵.

83. See lähenemine on kooskõlas Brüsseli II A määruse mõttega ja seda kinnitavad selle määruse põhjendusest 33 tulenevad nõuded, mis peavad silmas harta artiklis 24 toodud laste õiguste kaitset. Seetõttu leian, et Brüsseli II A määruse artikli 11 lõikeid 7 ja 8 tuleb tõlgendada nii, et need sätted ei keela selliste siseriiklike menetlusnormide vastuvõtmist, nagu käsitleti eelotsusetaotluses, kuni nende mõju ei kahjusta selle määruse põhimõtteid ja eesmärki, ning eelkõige osas, mis on seotud asjaomase lapse põhiõigustega, mille kohaselt mõistlik menetlusaeg ja menetluste sisuline tõhusus on esmased nõuded.

V. Ettepanek

84. Tuginedes eelnevale, teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Cour d’appel de Bruxelles’i esitatud küsimusele järgmiselt:

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003 (mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000), artikli 11 lõikeid 7 ja 8 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole põhimõtteliselt vastuolus see – tingimusel et nimetatud määruse põhimõtteid ja eesmarke on nõuetekohaselt järgitud –, kui liikmesriik võtab vastu siseriiklikud normid, millest tuleneb:

- esiteks, et nendes sätetes ette nähtud menetlus, mis järgneb ebaseaduslikult ära viidud lapse tagasitoomisest keeldumise otsusele, mis on tehtud teises liikmesriigis, kuulub spetsialiseerunud kohtute ainupädevusse, ja
- teiseks, et menetluse algatamine mõnes sellises spetsialiseerunud kohtus toob kaasa lapse suhtes vanemlikku vastutust puudutavate kõigi menetluste peatamise, mis on algatatud selle liikmesriigi teises kohtus, ja seda ka siis, kui see teine kohus on kuupäeval, kui seal varasem menetlus algatati, nii rahvusvahelisel kui ka siseriiklikul tasandil pädev lahendama seda vaidlust sisuliselt.

i — Tässa kannanotossa osapuolten nimet ensimmäisellä sivulla ja ylätunnisteessa on anonymisoitu sen ensimmäisen julkaisemisen jälkeen.

75 Vt kohtuotsus Povse (EU:C:2010:400, punktid 62 ja 66).